

Наталя Квасневська,
кандидат юридичних наук,
докторант Державного науково-дослідного
інституту МВС України

УДК 342.56:001

Інформаційне забезпечення судоустрою та судочинства в Україні

З метою створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією про діяльність судів шляхом широкого використання інформаційних технологій та на виконання законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про доступ до судових рішень», «Про Національну програму інформатизації», Положення про Єдину судову інформаційну систему України, погодженого рішенням Ради суддів України від 25 грудня 2009 року № 106, Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30, та з метою забезпечення відкритості, організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи одним із пріоритетних напрямів завдань Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України) є здійснення заходів з реалізації державної політики в сфері інформатизації.

Проблемам інформатизації щодо їх наукового забезпечення присвячено низку наукових досліджень. Так, однією з перших докторських дисер-

тацій, присвячених проблемам інформаційного права, стала робота І. В. Арістової «Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади», у якій автор досліджує інформаційні та державно-правові закономірності в цілому та їх особливості в правоохоронній системі, а саме: організаційно-правові засади формування державної інформаційної політики та державного управління інформаційною сферою, правотворчу та правозастосовну практику органів внутрішніх справ України в інформаційно-управлінській сфері. Разом з цим, можна виділити такі теоретичні положення:

– однією з онтологічних передумов інформаційного права є інформаційне суспільство. У своїй роботі І. В. Арістова визначає його як громадянське суспільство з розвинутим інформаційним виробництвом і високим рівнем інформаційно-правової культури, у якому ефективність діяльності людей забезпечується розмаїттям послуг, заснованих на інтелектуальних інформаційних технологіях та технологіях зв'язку.

– у контексті системного погляду І. В. Арістова пропонує визначення інформаційних відносин як інформаційних зв'язків між суб'єктами політичної системи суспільства, держави, що виникають під час одержання, використання, зберігання та споживання інформації [1].

Ще однією докторською дисертацією того ж періоду є праця Б. А. Кормича «Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України», у якій дослідник здійснює комплексний аналіз організаційно-правових основ політики інформаційної безпеки України, характеризує динаміку процесу створення системи інформаційної безпеки, з'ясовує причини відставання інституалізації та розвитку інформаційних правовідносин у цій сфері і пропонує перспективну модель правового захисту інформаційної безпеки. У контексті нашого дослідження зазначимо, що поряд із дослідженням основних аспектів державної політики інформаційної безпеки України ним робиться спроба виокремити предмет і метод інформаційного права. Зокрема, вчений підкреслює, що для інформаційного права важливі лише суспільні відносини, які визначають параметри і характеристики інформаційних процесів, тобто, в першу чергу, їхні види, форми, засоби, і вже потім змістове наповнення, яке не завжди має значення для правового регулювання. Крім того, враховуючи складну структуру предмета правового регулювання, до останнього він пропонує включати: правовий статус суб'єктів інформаційних відносин і так звану «поведінку поза правовідносинами», за якої дії суб'єктів регулюються за допомогою системи заборон, без виникнення правових відносин [2].

Першим вітчизняним монографічним дослідженням актуальних проблем організаційного, правового та наукового забезпечення процесу інформатизації в Україні стала докторська дисертація К. І. Беякова «Організаційно-правове та наукове за-

безпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики». Другий розділ цієї праці присвячено розгляду загальнотеоретичних проблем становлення галузі інформаційного права, аналізу вже наявної практики її формування, теоретико-методологічним засадам реформування інформаційного законодавства. У контексті нашої роботи акцентуємо увагу на таких положеннях [3].

Ґрунтовне дослідження різних видів інститутів інформаційного права, їх взаємозв'язків, впливу одних інститутів на формування інших у контексті неухильного розвитку інформаційного суспільства здійснено у монографії А. М. Новицького «Правове регулювання інституалізації інформаційного суспільства в Україні» [4].

У колективній монографії (керівник авторського колективу – М. Я. Швець) «Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності», розглядаючи різні аспекти правової інформатики, науковці зупиняються і на деяких загальнотеоретичних положеннях. Зокрема, вони визначають інформаційне право як комплексну систему соціальних норм і відносин суб'єктів в інформаційній сфері, що виникає у процесі створення, збирання, збереження, використання й поширення інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, що охороняються та захищаються державою [5].

Однак комплексного монографічного дослідження адміністративно-правового та інформаційного забезпечення судової системи досі здійснено не було.

Необхідно застосувати заходи, які дадуть змогу інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи, що дасть змогу вирішити заплановані стратегічні завдання, а це, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня інформатизації судів, ДСА України, інших органів та установ судової системи й забезпечить умови для функціону-

вання Єдиної судової інформаційної системи України та буде відповідати все більш активним та конкретним вимогам громадян з розширення інформації про діяльність судів та установ судової системи.

Для створення технічного та технологічного оснащення судів на рівні, що забезпечує можливість функціонування Єдиної судової інформаційної системи ДСА України, були здійснені заходи з побудови локальних обчислювальних мереж в судах.

У рамках Спільної Програми Європейської Комісії та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України» здійснено реалізацію заходів зі створення корпоративної мережі за рахунок коштів міжнародної допомоги, а саме: проведено роботи з побудови сертифікованої локальної комп'ютерної мережі в 403 судах.

Для забезпечення судів комп'ютерною та оргтехнікою у 2012 році було придбано близько 2 717 одиниць, що складає 43% від потреби.

З метою створення єдиного інформаційного простору судової системи необхідно забезпечити підключення інформаційно-телекомунікаційних систем судів до високошвидкісних каналів передачі даних.

Крім того, організація підключення приміщень судів до високошвидкісних каналів передачі даних забезпечить, у тому числі, передачу відеосигналу для організації трансляцій судових засідань та відеоконференцій між судами та іншими установами і організаціями.

Доцільно розробити відомчі нормативно-правові акти щодо організації надання сучасного телекомунікаційного середовища для забезпечення достовірної, надійної та оперативної передачі даних між інформаційно-телекомунікаційними системами судів, а також обмін різноманітною інформацією (цифровий, голосовий, факсимільний, відео) між абонентами зв'язку.

Підтримка та вдосконалення автоматизованої системи електронного документообігу, яка впроваджена в усіх судах загальної юрисдикції України, з одного боку, забезпечить прозорість діяльності судів, підвищить оперативність роботи, зменшить навантаження на суддів та працівників апарату суду, полегшить доступ громадян до інформації, істотно зменшить витрати, пов'язані з веденням документообігу суду у паперовому вигляді, з іншого боку, – надасть можливість організувати централізоване збереження всіх процесуальних документів в електронному вигляді. Лише запровадження єдиної автоматизованої системи електронного документообігу в усіх судах України буде запорукою вдалої реалізації проекту «Електронний суд».

Застосування підсистеми автоматичного розподілу судових справ між суддями у складі автоматизованої системи документообігу дозволяє не лише уникнути корумпованості при розподілі справ, а й здійснити контроль за роботою суддів, робити її більш прозорою.

Призначена для оцінювання якості правосуддя через збирання статистичних показників. Оприлюднення в мережі Інтернет статистичних даних щодо поточних і розглянутих справ у кожному суді є ще одним кроком у бік прозорості ситуації з робочим навантаженням суддів (кількості справ у провадженні суду).

Запровадження підсистеми «Судова практика» та забезпечення її повною та сучасною інформацією надасть можливість всім особам, які виявляють інтерес до судової практики, отримати узагальнену інформацію у всіх судових рішеннях, а також про нові судові рішення, особливо у сферах права, які розвиваються.

Створення електронної бібліотеки суду дозволить забезпечити безперервний доступ суддів та працівників апарату суду до нормативної

бази, судової практики, юридичної літератури та періодичних видань.

Доступ до електронної бібліотеки суду можна буде здійснювати не лише із застосуванням комп'ютерної техніки, а й за допомогою мультимедійних смартфонів та персональних електронних книжок.

Встановлюється в кадрових підрозділах Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, радах суддів, судах і призначена для організації обліку суддівських кадрів та ведення кадрової роботи по іншим категоріям працівників.

Створення цієї підсистеми надасть можливість автоматизувати інформаційно-аналітичну обробку статистичної звітності за будь-якими критеріями упродовж будь-якого проміжку часу, здійснити формування інформаційно-аналітичних звітів для аналізу матеріального-технічного, кадрового та іншого забезпечення, а також узагальнення оцінки діяльності судів, суддів, інших органів судової влади з метою виявлення проблемних ділянок діяльності судової системи та підтримки управлінських рішень.

Підсистема призначена для обліку й організації управління об'єктами нерухомості судів і ДСА, матеріально-технічними, інтелектуальними та іншими ресурсами, що потребують обліку, організації збереження та поставок.

Підсистема призначена для надання оперативного та зручного доступу суддям та працівникам апарату судів до законодавства та інших нормативних та правових актів в електронному вигляді.

Підтримка та вдосконалення підсистеми «Протоколювання та звукозапис судового процесу» забезпечить більш якісне ведення аудіопротоколу судових засідань, прослуховування звукозаписів судових засідань та, за необхідності, створення друкованих протоколів.

Застосування систем відеоконференцзв'язку у приміщеннях судів та

інших органів і установ під час проведення судових засідань забезпечить: прискорення строків розгляду справ; виконання положень Конституції та законів України в частині дотримання строків розгляду касаційних скарг засуджених; проведення судових засідань в режимі віддаленої участі засуджених та свідків; забезпечення безпеки та зниження ризику порушення режимних вимог, пов'язаних з етапуванням засуджених до суду; заощадження бюджетних коштів, що витрачаються на етапування засуджених та утримання їх під вартою; заощадження часу й уникнення судових витрат, пов'язаних з оплатою проїзду учасників процесу, винаймання жилого приміщення та інших додаткових витрат у зв'язку з проживанням поза місцем постійного проживання.

Єдиний державний реєстр судових рішень визначає порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогностованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства.

Єдина база даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень призначена для накопичення та зберігання інформації про електронні адреси, номери факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень, яка використовується судами відповідно до статті 38 Кодексу адміністративного судочинства України для надсилання суб'єктові владних повноважень тексту повістки.

Необхідність впровадження підсистеми «Електронний суд» зумовлена, по-перше, забезпеченням своєчасного отримання повісток та повідомлень про розгляд судових справ, по-друге, значною економією коштів на здійснення поштової кореспонденції.

Лише запровадження цієї підсистеми забезпечить безперервність судового процесу з використанням новітніх інформаційних технологій, організацію повного циклу електрон-

ного документообігу в судовій системі (від підготовки до підписання та відправлення документів сторонам судового процесу, іншим судам та державним органам і установам), а саме: надасть можливість відкриття провадження за допомогою електронних засобів; здійснення подальших процесуальних дій у рамках провадження в середовищі електронного документообігу; отримання відомостей про хід справи шляхом одержання доступу до судової інформаційної системи; одержання інформації про результати провадження в електронному вигляді.

Веб-портал судової влади України забезпечує безкоштовний доступ громадян та державних органів і установ до інформації про діяльність судів.

Інформатизація судової системи має базуватися на наступних принципах: спадковості; поступовості і безперервності; економічної ефективності; прогнозованості; прозорості.

Для реалізації зазначених вище заходів необхідне нормативно-правове забезпечення Програми, які визначають порядок використання мережі Інтернет, роботи з електронною поштою, користування персональним комп'ютером, використання комп'ютерних програм, розміщення і постійне оновлення інформації на веб-порталі «Судова влада України», Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання), Інструкція про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, під час судового засідання (кримінального провадження), внесено зміни до Положення про Єдину судову інформаційну систему України, погодженого рішенням Ради суддів України від 25 грудня 2009 року № 106, розроблено Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затверджене рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30, технічні вимоги до

комп'ютерної техніки, оргобладнання тощо.

Разом з тим необхідно розробити нормативно-правові акти, що визначатимуть порядок роботи в умовах функціонування Єдиної судової інформаційної системи з урахуванням новітніх технологій, які забезпечать оптимальне використання існуючого та нового обладнання. При розробці нормативно правових актів обов'язковою умовою є урахування необхідності інтеграції апаратної та програмної частини системи та ефективна координація з користувачами системи та компаніями-постачальниками послуг щодо технічної підтримки.

Потреби в апаратному обладнанні будуть визначатися з точки зору роботи наявного обладнання в реальних умовах, оскільки здебільшого багато вимог не можуть бути визначені до початку роботи з програмним забезпеченням.

Процес уніфікації програмного забезпечення започатковується через організацію обміну даними. Інтеграція систем, спрямована на формування єдиного інформаційного простору, повинна включати в себе створення універсальних інтерфейсів взаємодії між різними установами судової влади України.

Координація робіт щодо виконання завдань Програми покладається на відділ з питань інформаційних технологій управління з питань судового діловодства Державної судової адміністрації України.

Реалізація цих підсистем здійснюється місцевими та апеляційними судами загальної юрисдикції, Державною судовою адміністрацією України, а також територіальними управліннями Державної судової адміністрації України та іншими установами судової системи в межах коштів, які передбачені та профінансовані на заходи з інформатизації. Для реалізації таких заходів Програмою передбачається близько 770 млн. гривень.

Фінансове забезпечення реалізації Програми здійснюється за рахунок коштів державного бюджету,

коштів місцевих бюджетів, залучення інвестицій та інших джерел, не заборонених законом.

У результаті реалізації комплексу заходів щодо інформатизації судової системи має відбутися: уніфікація та оптимізація процесів діяльності судових органів, ДСА України, інших установ та органів судової системи; забезпечення функціонування єдиної бази даних та пошукової системи за судовими справами та документами, у тому числі, – ведення Єдиного державного реєстру судових рішень; ефективна інформаційна взаємодія судових органів з іншими державними органами та установами; створення гнучкої системи формування статистичної звітності на базі первинних даних; створення системи електронного документообігу та контролю виконання доручень, яка забезпечить автоматизований рух документів та контроль за проходженням і виконанням документів у повному обсязі,

що суттєво вплине на скорочення термінів підготовки та прийняття рішень; підвищення правового рівня інформованості населення, їх ділової активності щодо забезпечення захисту своїх прав, свобод і законних інтересів в судовому порядку; підвищення доступності, зростання довіри до органів правосуддя, поліпшення думки населення про суди [6].

Отже, головною метою у цьому випадку мають стати якісне поліпшення рівня судового захисту прав і свобод громадян та юридичних осіб; підвищення доступності, зростання довіри до органів правосуддя, поліпшення думки населення про суди, їх роль та соціальну значимість; формування позитивного іміджу судової системи в цілому; підвищення правового рівня інформованості населення, його ділової активності щодо забезпечення захисту своїх прав, свобод і законних інтересів в судовому порядку.

Список використаних джерел

1. *Арістова І. В.* Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. В. Арістова. – Харків, 2002. – 39 с.
2. *Кормич Б. А.* Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б. А. Кормич. – Харків, 2004. – 42 с.
3. *Беляков К. І.* Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К. І. Беляков. – К., 2009. – 41 с.
4. *Новицький А. М.* Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні: монографія / А. М. Новицький. – Ірпінь: НУДПС України, 2011. – 444 с.
5. *Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності: кол. Монографія / кер. авт. кол. М. Я. Швець; за ред. В. В. Дурдинця та ін.* – К.: Навчальна книга, 2005. – 639 с.
6. *Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf>
7. *К вопросу о терминологической сущности понятия «международный трудовой кодекс» // Современные проблемы науки и образования.* – № 1. – М., 2010. – С. 134.

Квасневська Н. Д. Інформаційне забезпечення судоустрою та судочинства в Україні

У статті досліджено різні наукові підходи до формування інформаційних систем в Україні та визначення їх ролі в підвищенні ефективності правоохоронної та судової діяльності.

Ключові слова: інформатизація, інформаційне забезпечення, інформаційні бази даних, інформаційні системи.

Квасневская Н. Д. Информационное обеспечение судоустройства и судопроизводства в Украине

В статье исследованы различные научные подходы к формированию информационных систем в Украине и определению их роли в повышении эффективности правоохранительной и судебной деятельности.

Ключевые слова: информатизация, информационное обеспечение, информационные базы данных, информационные системы.

Kvasnevska N. Informational support of judicial system and legal proceedings in Ukraine

In the paper various scientific approaches to the formation of information systems in Ukraine and their role in the increasing of the effectiveness of law enforcement and judicial activities.

Key words: informatization, information, information databases, information systems.